

Depolanmış Ürün Zararlılarıyla Mücadelede Rezidüyel Pestisit Uygulamaları

Ender Şahin ÇOLAK^{1*} Ramazan CANHİLAL¹ Ebubekir YÜKSEL¹

¹Erciyes Üniversitesi, Seyrani Ziraat Fakültesi, Bitki Koruma Bölümü, Kayseri

*Sorumlu yazar:endersahin@erciyes.edu.tr

ÖZ

Türkiye, sahip olduğu iklim özellikleri ve coğrafi konumu nedeniyle, tarımsal üretim ve ihracat potansiyeli yüksek olan bir ülkedir. Tarım ürünlerinin başında tahıl ve kuru meyveler gelmektedir. Üretilen tarım ürünlerinin birçoğu iç piyasaya satılmadan veya ihraç edilmeden önce bir depolama aşaması geçirmesi gerekmektedir. Bu aşamada oluşan ürün kayıplarının temel sebebi depolanmış ürün zararlılarıdır. Depo zararlılarının kontrolüne dikkat edilmezse büyük bir ürün kaybı oluşabilmektedir. Bu kayıpları önlemek için çeşitli yöntemler uygulanmaktadır. Ülkemizde daha çok havalandırma gibi fiziksel yöntemler kullanılır ancak bu uygulamalar yetersiz kalmaktadır. Ayrıca çeşitli kimyasallarla fumigasyon da uygulanmaktadır. Tüm bu uygulamaların dışında günümüzde kalıcı (Rezidüyel) pestisit uygulamalarına da bir yönelim başlamıştır. Bu makalede rezidüyel pestisit uygulamalarının bir derlemesi sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Depolama, Rezidüyel, Pestisit, Ürün

Residual Pesticide Applications In Control Stored Product Pests

ABSTRACT

Turkey has high agriculture produce and produced agricultural products export potential due to Turkey's climate and geographical location. At the beginning of these products are cereals and dried fruits. Most produced agricultural products must pass a storage phase before they are sold to the domestic market and exported. The main cause of product losses at this stage is the stored product pests. If there is no control of the pests, a huge loss may happen. Various control measures are applied to prevent the losses. In our country, mostly physical methods

such as ventilation are used, but these applications are insufficient. Fumigation is also applied with various chemicals. In addition to all these applications, there is now a trend towards permanent (residual) pesticide applications. A review about residual pesticide applications is presented in this article.

Keywords: Storage, Residual, Pesticide, Product

GİRİŞ

Günümüzde Dünya nüfusu hızla artmakta, artan nüfusun yeterli ve dengeli beslenebilme isteği zamanla karşılanamayacak duruma gelmektedir. Bunun sebebi: Hızla artan nüfusa rağmen ekilebilir arazi miktarı her geçen gün azalmaktadır. Artan besin ihtiyacının karşılanabilmesi için birim alandan aldığımız ürün miktarının en üst düzeye çıkarması gerekmektedir. Başka bir önemli husus ise üretilen ürünün tüketilene kadar uygun şekilde korunmasıdır. Ürünün korunması aşaması tarımsal üretimde en önemli zorunluluktur.

Dünya’da ve ülkemizde depolanarak korunan ürünlerin hayvansal kökenli organizmalarca uğradığı zarar %10 civarında kabul edilir. Ülkemiz iklimi çok çeşitli depo zararlısının gelişimi için uygun koşulları sağlar ve bu zararlılar ülkemizde geniş yayılım gösterir. Ürünlerin korunabilmesi için depolanmış ürün zararlılarının biyolojisi ve ekolojisi iyi bilinmesi gerekmektedir.

Depolardaki bu hayvansal kökenli zararlıların Dünya’daki dağılımında ülkeler ve kıtalar arası ithalat ve ihracatın rolü büyüktür. Bu büyük ticari döngüde, ülke sınırlarındaki karantina denetimleri sırasında bu canlıların gözden kaçma nedenlerinden birisi, tohumun içinde veya gizli bölümlerde larva veya yumurta döneminde bulunabilmeleridir.

Tüketim için uzun süreli veya kısa süreli depoladığımız ürünler denildiğinde akla gelen ürünler şunlardır:

- a) Tahıl,
- b) Baklagiller,
- c) Kabuklu meyveler,
- d) Kurutulmuş meyveler,

Depolanmış ürünlere zarar veren canlılar zararlarını, ürünleri yemek, bir yerden başka bir yere taşımak, kirliletmek, şeklen tahrip etmek gibi farklı şekillerde yaparlar.

Ülkemizde Önemli Depolanmış Ürünler ve Önemi

Ülkemiz coğrafi konumu ve uygun iklimi çok sayıda değişik ürünün yetiştirilmesine imkân sağlar. Ülkemiz tahıl ve baklagilde ürün rekoltesi açısından Dünya’da önde gelen ülkelerdendir(IGEM, 2009) (Çizelge 1.1)

Çizelge 1.1.Yıllara göre ülkemiz tahıl üretimi (1000 Ton)(Akova, 2009a)

Yıl	Buğday	Arpa	Çavdar	Yulaf	Mısır	Pirinç	Toplam
2003	19.000	8.100	240	270	2.800	223	30.658
2004	21.000	9.000	270	275	3.000	294	34.046
2005	21.500	9.500	270	270	4.200	360	36.472
2006	20.010	9.551	271	209	3.535	389	34.643
2007	17.234	7.307	241	189	3.535	389	29.257
2008	17.782	5.923	255	207	4.274	457	29.316

Son 30-40 yıllık bir süreçte baklagil üretimimizde de önemli artışlar yaşanmıştır. Ülkemiz mercimek ve nohut üretiminde de önde gelen ülkelerdendir (IGEM, 2009) (Çizelge 1.2).

Çizelge 1.2.Yıllara göre ülkemiz bakliyat üretimi (1000 Ton)

Yıl	Nohut	Mercimek	Kuru fasulye
2003	600	540	250
2004	620	540	250
2005	600	570	210
2006	552	622	196
2007	505	535	154
2008	536	138	157

Ülkemiz için diğer bir önemli ürün de fındıktır. Ülkemizin fındık üretiminde önde olmasının en büyük nedeni iklimdir, çoğu ülkede fındık için uygun iklim yoktur (Şehirli, 2005) (Çizelge 1.3).

Çizelge 1.3.Yıllara göre ülkemiz fındık üretimi, ihracat miktarı (ton) ve ihracat geliri (1000 ABD Doları)

Yıl	Üretim	İhracat miktarı	İhracat geliri
2002	600.000	247.478	572.669
2003	480.000	223.261	642.514
2004	350.000	217.587	1.188.109
2005	530.000	210.013	1.919.991
2006	661.000	247.381	1.456.197
2007	530.000	236.104	1.509.622

Ülkemiz kuru meyve üretiminde özellikle de kuru incir ihracatında Dünya’da lider konumundadır (IGEM ,2009) (Çizelge 1.4).

Çizelge 1.4.Yıllara göre ülkemiz kuru incir üretimi, ihracat miktarı (ton) ve ihracat geliri (1000 ABD Doları)

Yıl	Üretim	İhracat miktarı	İhracat geliri
2001	48.028	39.284	66.216
2002	52.462	35.935	72.375
2003	54.571	42.095	78.064
2004	55.631	49.073	85.596
2005	56.327	52.594	105.076
2006	60.393	54.237	120.697
2007	48.012	40.101	150.527

Ülkemiz iklimi tarımsal üretimimize katkısının yanı sıra; yetiştirilen ürünlerin depolanması sırasında ürünlere zararlı canlılara da gelişme imkânı sağlar.

Ülkemizde Sıklıkla Karşılaşılan Önemli Depolanmış Ürün Zararlıları

Bilimsel İsim	Türkçe İsmi
<i>Sitophilus granarius</i> (L.)	Buğday biti
<i>Sitophilus oryzae</i> (L.)	Pirinç biti
<i>Sitophilus zeamais</i> (Motschulsky)	Mısır biti
<i>Tribolium confusum</i> (JacquelinuVal)	Kırma biti
<i>Tribolium castaneum</i> (Herbst.)	Un biti
<i>Rhyzopertha dominica</i> (F.)	Ekin kambur biti
<i>Trogoderma granarium</i> (Everts)	Kapra böceği
<i>Oryzaephilus surinamensis</i> (L.)	Testere böcek
<i>Cryptolestes ferrugineus</i> (Stephens)	Küçük kırma biti
<i>Carpophilus hemipterus</i> (L.)	Ekşilik böceği
<i>Lasioderma serricorne</i> (F.)	Tatlı kurt
<i>Sitotraga cerealella</i> (Olivier)	Arpa güvesi
<i>Ephestia kuehniella</i> (Zeller)	Değirmen güvesi
<i>Ephestia cautella</i> (Walker)	İncir kurdu
<i>Ephestia elutella</i> (Hübner)	Tütün güvesi
<i>Plodia interpunctella</i> (Hübner)	Kuru meyve güvesi
<i>Acarus siro</i> (L.)	Un akarı

Depolanmış Ürün Zararlılarıyla Mücadele yöntemleri

1.Kültürel Tedbirler

Uzun veya kısa vadeli depolanan ürünler artık doğrudan tüketime sunulacağı için kimyasal kullanılma imkanı yoktur. Depodaki kültürel önlemler:

- Depolardaki yarık, çatlaklar tamir edilmeli, hayvanlara barınak sağlanmamalıdır.
- Depolarda fiziksel manada çöpler varsa temizlenmelidir.

2.Depo Zararlıları İle Doğrudan Mücadeleye Yönelik Uygulamalar

2.1.Mekanik ve Fiziksel Mücadele Yöntemleri

Depoya zararlıların girişini önlemek için tül ve tel gibi fiziksel engeller kullanılabilir. Ayrıca düşük veya yüksek sıcaklık, değiştirilmiş atmosfer, radyo dalgaları ve diatom toprağı vb. uygulamalar da fiziksel mücadele içerisinde yer alır. Biyolojik mücadele etmenleri olan avcı, parazit ve entomopatojenlerden yararlanarak depodaki ürünlerin korunması da etkili bir mücadeledir ancak en etkili olan yöntem kimyasal mücadeledir.

2.2.Kimyasal Mücadele

Gaz halindeki pestisitlerin(fumigantlar) veya rezidüyel (kalıcı etkili) pestisitlerin kullanıldığı uygulamalardır.

Rezidüyel İnsektisit Uygulamaları

Fosfin gazı ülkemiz depolanmış ürünlerinde kullanılan en yaygın koruyucu ve efektif gazdır ancak her mücadele yöntemi gibi fosfin gazının kullanımı denetlenmeli ve gerekli tedbirler alınarak uygulanmalıdır. Ülkemizde yapılan gaz uygulamalarında özellikle de yaygın olan fosfinde uygulama aşamasında gaz kaybı çok fazladır. Ülkemiz depoları hatta laboratuvarlardaki uygulama alanlarındaki test kabinleri bile tam korunaklı ve geçirimsiz değildir. Bu nedenle uygulama aşamasında uyguladığımız ortamdan gaz sızıntısı olmakta ve fosfin gazı atmosfere karışmaktadır(Andric ve ark. 2013; Ferizli ve Emekci, 2010)

Uygulama şartlarımız yani korunaklı bir kabinimiz ve yeteri bilgiye sahip bir uygulayıcımız olsa dahi fosfin gazı uygulamalarında bazı hatalar yapılabilir. Bu hataların başında uygulama

süresi eksikliği gelir. Eğer fosfin gazı yeteri süreden daha az uygulanırsa, ortamdan elimine etmek için gaz uyguladığımız popülasyondaki dirençli bireyler yok olmaz sadece zayıflar yok olur. Bu durumda uygulama sonucunda sadece popülasyondaki direnç gösterebilen bireyler ayakta kalır ve bu bireyler uygulamadan sonra dayanıklılık kazanır ki bu hiç istenmeyen bir durumdur çünkü artık o kalan popülasyon hızlıca çoğalır ve yok etmek bir kat daha zorlaşır (Zettler ve ark., 2000).

Fosfin gazının belirttiğimiz zorluklarının olması nedeniyle alternatif mücadele yöntemleri önem kazanmaktadır. Günümüzde Ülkemizde mevcut olan alternatif fumigantlar ise ekonomik zararlı dediğimiz savaşımla gerektiren tarım zararlısı türlere karşı yeteri kadar etkin çözüm üretmediği, yüksek maliyeti ve çevreye de aşırı zararlı olabileceği kanaati uyandırdığı için tercih edilmez. Tüm bu veriler genel itibariyle dikkate alındığında depolarda rezidüyel etkili insektisitlerin kullanımı insanlara daha avantajlı gelmektedir. Rezidüyel etkili insektisit denildiğinde yeni bir alan anlaşılır ancak bu mücadelenin uygulamalarında direnç kazanımı konusunda hassasiyet gösterilmedikçe zararlılar dayanıklılık kazanacağı için daha önceki denenmiş mücadele yöntemleri gibi yine insanları yeni alanlar aramaya itebilir (Subramanyam, 1995; Vassilakos ve ark., 2014).

Rezidüyel İsektisit Uygulamaları İkiye Ayrılır:

1.Boş depo ilaçlamaları

- a) Beta-cyfluthrin,
- b) Cyfluthrin,
- c) Chlorpyrifos-methyl ,
- d) Deltahethrin + PiperonylButoxide,
- e) Deltamethrin,
- f) Malathion,
- g) Pirimiphosmethyl

2.Ürün İlaçlamaları

- a) Deltamethrin+PPB

Ülkemizdeki Kalıcı Etkili Pestisitler

1.Beta Cyfluthrin

- Aktif Madde: 25 gr/l Beta-cyfluthrin
- Formülasyon: EC (Emülsiyon konsantre)
- Etki : Sentetik piretroid sınıfından olup, ani ve uzun süre etkili bir insektisittir. Geniş etki alanına sahiptir.
- Doz:50 ml/da, Larva ve Ergine etkili.

2.Cyfluthrin

- Aktif Madde: Cyfluthrin
- Formülasyon: EC (Emülsiyon konsantre)
- Etki : Sentetik piretroid sınıfından olup, ani ve uzun süre etkili bir insektisittir. Geniş etki alanına sahiptir.
- Doz:50 g/da, Larva ve Ergine etkili.

3.Chlorpyrifos-methyl

- Aktif Madde: Chlorpyrifosmethyl 227 g/l
- Formülasyon: EC (Emülsiyon konsantre)
- Etki : Kırma Biti (*Tribolium confusum*) için
- Doz : 425 ml / 100 m²

4.Deltamethrin 25g/l+PiperonylButoxide 250g/l

- Aktif Madde: Deltahethrin+PiperonylButoxide
- Formülasyon: EC (Emülsiyon konsantre)
- Etki: Buğday biti (*Sitophilus granarius*)
- Doz: 10 ml ilaç + 1 L su / ton mahsül

5.Deltamethrin

- Aktif Madde: Deltamethrin
- Formülasyonu: SC (Akıcı Konsantre/Süspansiyon Konsantre)
- Etki: Kuru incirde Testereli böcek(*Oryzaephilussurinamensis*):
- Doz: 30 ml / 100 m² (En fazla 5 lt su ile boş ambar yüzey ilaçlaması)

6.Malathion %25WP

- Aktif Madde: %25 Malathion
- Formülasyon Şekli: Islanabilir Toz (WP)
- Etki: Tütün güvesi (*Ephestia elutella*)'ne karşı kullanılır.
- Doz: 500 g /100 m² alana boş depoilaçlaması

7.Malathion 190 Ec

- Aktif Madde: Malathion
- Formülasyon: EC (Emülsiyon konsantre)
- Etki: Tüm depo zararlıları
- Doz: 650 ml / 100 m²

8.Malathion 650 g/l EC

- Aktif Madde:650 g/L Malathion
- Formülasyon Şekli: EC (Emülsiyon konsantre)
- Etki: Depolanmış hububat ve ürünleri zararlılarına karşı kullanılır.
- Doz: 200 ml /100 m² alana

9.Pirimiphos methyl

- Aktif Madde: 500 g/l Pirimiphos methyl
- Formülasyonu: EC (Emülsiyon konsantre)
- Etki: Kırma biti (*Tribolium confusum*)

- Doz:300 ml / 100 m²

Sonuç

Depolanmış ürünler her şeyden önce ülkemizin ekonomisine katkı sağladığından çok büyük önem arz etmektedir. Bu yüzden depolarda ekonomik bir prensip olarak minimum masrafla optimum ürün muhafazasını sağlamak hedeflenmelidir. Bu da ancak bazı tedbirlerle mümkündür. Ürünün hasattan depoya gelene kadar olan aşaması ve depolama aşaması olarak iki açıdan konuya bakılmalıdır. Hasattan sonra depoya kaldırılacak ürünün öncelikle hastaliksız, zedelenmemiş ve nemli ortamda hastalık artacağı için ürünün çok ıslak olmamasına dikkat edilmelidir. Depoda yapılacak işlemler ise öncelikle bulaşmanın önlenmesine yönelik olmalıdır. Bu önlemler: Deponun fiziksel olarak gerekli bakım ve onarımlarının yapılması, depoya ürün alınırken ürünün depolanmaya uygunluğunun incelenmesi ve hijyen önlemleridir. Ürün depoya alındıktan sonra görsel olarak sürekli incelenmeli, sıcaklık ve nem takibi yapılmalı ve tuzaklar kurularak zararlı olup olmadığı tespit edilebilmelidir. Bu şekilde herhangi bir zararlıya veya herhangi bir soruna karşı anında tedbir alınmalıdır.

KAYNAKLAR

- Andric. G., Kljajic. P., Prazic-Golic. M., 2013. Efficacy of spinosad and abamectin against different populations of red flour beetle (*Tribolium castaneum* Herbst) in treated wheat grain. *Pesticidi i Fitomedicina*, 28(2): 103-110.
- Ferizli, A. G., and Emekci, M., 2010. Depolanmış ürün zararlılarıyla savaşım, sorunlar ve çözüm yolları. In: TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Ziraat Mühendisliği VII. Teknik Kongresi, 11 - 15 Ocak, Ankara, Türkiye, pp. 11-15
- Subramanyam, B., 1995. Integrated management of insects in stored products. CRC Press, New York
- Şehirli, S., Gençtan, T., Avcı, M., Zencirci, N. ve Uçkesen, B., 2005. Türkiye tahıl ve yemlik tane baklagil üretiminin bugünkü ve gelecekteki boyutları. In: Türkiye Ziraat Mühendisliği V. Teknik Kongresi, 17-21 Ocak, pp. 431-352
- Vassilakos, T. N., Athanassiou, C. G., Chloridis, A. S., and Dripps, J. E., 2014. Efficacy of spinetoram as a contact insecticide on different surfaces against stored-product beetle species. *Journal of Pest Science*, 87(3): 485-494.

- T. C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi (IGEM), 2009. Fındık ve Fındık Mamulleri. <http://www.tgdf.org.tr/turkce/tgdfraporlari/igmfindik.pdf> (Erişim tarihi:25.11.09).
- Zettler, J. L., and Arthur, F. H., 2000. Chemical control of stored product insects with fumigants and residual treatments. *Crop Protection*, 19(8-10): 577-582.